

Оразагъыз къабыйл болсун!

Байрым кюн, 17-чи июль, 2015 жыл • № 137 (19808)

Багъасы 10 сомду

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.А.Кокловну Ораза байрам бла АЛ Г Ы Ш Л А У У

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бла Правительствосуну атларын республиканы муслиманларын Ораза байрам бла жюрегимден къызы алгъышлайма.

Сыйлы Рамазан ай муслиманланы дин адет-тѳрелерини жангырууларыны белгиси бла ѳтгенди. Аланы мурдорун а мамырлыкъга итинуюлук, башхаланы динлерине огурулу кѳзден къарау, тѳзюмлюк эмда къатындагыла ючюн къайгырыу тутады. Ора-

за дин ахлуланы халал жюрекли болурга, жан аурута билирге, биригирге чакъырады.

Бююнлюкде республиканы Муслиманларыны дин управленийясы конфессияланы араларында байламлыкъланы ючлендируге, жамауатда тынчылыкъ, ырахатлыкъ болуруна уллу къыйын салады, аны ол ишледе мағанасы ѳсе барады.

Къабарты-Малкъарны муслиманларына, битеу жамауатына да мамырлыкъ, монглыкъ, тынчылыкъ, ырахатлыкъ тежейме.

Оразагъа аталгъан материалны 3-чю бетде окугъуз.

КѳЗ ТУУРАДА

Темир жол транспортну къайгысын кѳре

Москвада «Единая Россия» партияны таматасы, РФ-ни Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведевни башчылыгында экономиканы тутучу айнытыуу эмда социальны ырахатлыкъланы жалчытуугъа аталып бардырылгъан жыйылууда этилинген онуюланы регионлада сюездеиле.

Анда шахарла аралы темир жол транспортну юсюнден да сѳз баргъанды эмда ол къыралны иги кесегинде, ол санда Къабарты-Малкъарда да, жамауат артыкъда кѳп хайырланган эмда излеген амал болгъаны чертилгенди. Аны партияны Къабарты-Малкъар регион бѳлюмюню исполкомуну башчысы Дмитрий Парафилов да KABARDIN-BALKAR.ER.RU информация агентствогъа интервью берген заманда къатлап айтханды.

-Къыралны регионларында

шахарла аралы темир жол транспорт къалай ишлегенине партияны дайым да кѳз-къулакъ болуп тургъаны бек мағаналыды. Нек дегенде ол кѳп адамлагъа бек керекли жумушду эмда ишден юйге къайтыууна жангыз амалыды.

Быйылны башындан бери бир-бир регионлада ол транспортну жюрюгени тохтап къал-

гъан эди. Аны сылтауу уа регионланы бла темир жол компанияланы араларында келишим болмагъанында эди. Ол хал къырал башчыны бек ачыулан-дыргъанды. Андан сора быйыл февральда «РЖД» ОАО Россейни 37 регионунда тохтатылып тургъан 312 электричканы биягъы графикге къошханды, деп эсгергенди Парафилов.

Бусагъатда электропоездлени маршрутлары ишлейдиле, 2016 жыл бла байламлы онуюла уа сентябрьге дери этиликдиле. Андан сора да, 2016-2018 жыллагъа бюджетден аха бѳлююно онглары да белгили боллукъдула. Бююнлюкде шахарла аралы темир жол байламлыкъла болгъан регионла, ол санда Къабарты-Малкъар Республика да, РЖД бла келишимле этгендиле, алагъа субсидияла да ѳтдюрюлгендиле.

Проект

Билим - саулукугъа себеп

Къабарты-Малкъарны радиосунда «Доктора в студию!» деген проект бардырылып башланганды. Ал эки берюде программаны автору Светлана Нагоева КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары – саулыкъ сакълау министр Ирма Шетова бла ушакъ этерикди.

да болмазла. Проект адамланы медицина жаны бла билимлерин ючлендирирча, аурууланы профилактикасына да жамауат тийишли эс бурурча ол умут бла къуралгъанды, - дегенди Ирма Шетова, бу мағаналы башламчылыкъланы юсюнден айта. Берюледе белгили кардиолог-

Сѳз анда инсультха келтирген сылтауланы эмда бу аурууну багъууда шѳндю не амалла болгъаныны юсюнден барлыкъды. Республикада къан тамырлары багъуу арада бу жаны бла не мадар этилгенни да билдирилди Шетова.

-Инсульт шѳндюю дуняда, жарсыугъа, кенг жайыла баргъан аурууладан бириди. Ол себепден аны симптомларыны, багъуу амалларыны, анга не келтиргенини юсюнден хар кимге да толу информация берирге тийишлиди. Къоркъуулу къауумда аслам жерни тютюн ичгенле алгъанын, инсульт болгъаннга терк окъуна болушлукъ этилгенлей аны саулукугъа артыкъ уллу заран тюшмегенин кѳпле биле

ла, инфекционистле, педиатрла, онкологла, эндокринологла эм башха специалистле бла ушакъ этиликди. Министр кеси да ал жыллада, Н. Пирогов атлы къырал медицина университетде ишлеген кезиуонде, инсультну сылтауларын эмда багъуу амалларын тинтиу проблема бла юрешип тургъанды, дейдиле КъМР-ни Саулыкъ сакълау министрствосуну пресс-службасында.

Бу берюлени хар бири да сагъат жарым бардырыллыкъды. Биринчиси **21-чи июльда 13 сагъат 25 минутда** чыгъарыкъды. Экинчиси уа **23-чю июльда** тюз да ол заманда башланарыкъды.

Бизни корр.

Жазыыу - 2015

Газета издається на балкарском языке с 1924 года.
Интернет-версия: zamankbr.ru

Энтта онг барды

Хурметли жамауат!

Сиз бир тюрлю сылтау бла 2015 жылны экинчи жарымына «Заманга» жазылалмай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды.

**28-ЧИ ИЮЛЬГА ДЕРИ
ЖАЗЫЛУУНУ ЖАРАШДЫРСАГЪЫЗ,**

ана тилибизде чыкъган газетни 1-чи августдан алып башларыкъсыз.

Бизни индексбиз - 51532

ЭКОНОМИКА

Бизнесе танг болушлукъ

Къабарты-Малкъарда гитче эм орта бизнесни айнытыргъа къырал бюджетден 140 миллион сом бѳлюнорюкдю.

Субсидия берилирге тийишли субъектлени сайлау конкурса республикадан беш заявка къабыл этилгенди. Башында сагъынылгъан аха да ол проектлени айнытыгъа бериледи.

Субсидия бериллик программала: «Гарантийный фонд КБР» - 20 миллион, гитче эм орталыкъ бизнесге - 30 мил-

лион, иш башлагъанда оборудование эм башха затлагъа къоратылгъан ахчаны жарымын жабаргъа - 34 миллион, социальны предпринимательствогъа - 6 миллион эм муниципалитетледе гитче эм орталыкъ предпринимательствону айнытыгъа грант беруу деген программа бла 50 миллион сом къоратыллыкъды.

Жыл сайын Россейни Экономиканы айнытыуу министрствосу регионлагъа субсиди-

яла бла себеплик этерча конкурс бардырады. Анга бизни республика не заманда да тири къатышады. Кѳргюзтолген проектле да къабыл этилмей къалмайдыла. 2005-2015 жыллагъа гитче эм орталыкъ бизнесни айнытыгъа деген къырал программаны чеклеринде Къабарты -Малкъаргъа 1,46 миллиард сом бѳлюнгенди.

КъМР-ни Экономика министрствосуну пресс-службасы.

Конкурс

Жаш жазуучулар кеслерин сынадыла

2014 жылны ахырында «Справедливая Россия» политика партияны Ара советини президиумуну башламчылыгы бла адабият конкурс бардырырга оноулашкан эдиле. Аны мураты - Россейни суратлау литературасына кышымчулук эталлык, патриот темалага жазган фахмулу жаш авторланы (жыл санлары 18-35) ачыкларга эм алага болушурга, окуучуланы сейирлерин кыозгарга эди.

Конкурс ишле юч номинацияда хазырлангандыла: «Россейни жаш прозасы» (романла, повестьле, хапарла), «Россейни жаш поэзиясы» (поэмала, назмула), «Россейни

жаш публицистикасы» (очерк, статья). Чыгармала 2015 жылны 15-чи июльна дери басмаланылырга керек эдиле.

Бу башламчылыкны партияны регион бөлүмюнде да кыбыл кёргендиле, аны бардырырга себепликни уа «Литературная Кабардино-Балкария» журналы атындан аны баш редактору Хасан Тхазеплов этгенди. Белгиленген заманы ичинде айтылган тематикага кёре чыгармала жыйылгандыла, аладан конкурсну кырал даражалы кесегине жетиси сайланганды. Аланы авторлары: Мухамед Нафедзов (проза), Ашамат Шомахов (проза), За-

лина Шомахова (проза), Елена Шогенцукова (поэзия), Степан Лукьянов (поэзия), Жаболаны Асият (очерк), Лена Тохтамышева (очерк).

Жаш жазуучулар бла Хасан Тхазеплов эмда партияны

регион бөлүмюню советини башчысы Владимир Кебеков тубешгендиле. Ала, конкурсну излемлерин тинте, анга кыатышханлагга рекомендация бергендиле, авторланы алгышлап, жетишимли болур-

ларын тежегендиле.

Хорлаганланы атлары бийылны октябрь айында белгилли боллукту.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия. СУРАТДА: хорлаган жазуучулары кыаууму.

ЮЙОР

Бир акъыллылык

Шалушка элде жашаган Кючмезланы Асланны бла Жаннетаны юйорлеринде сыйга, намыска, андан сора уа билмилли болууга не заманда да уллу магана берилгенди. Ала экиси да бир жаш бла эки кызы ёсдюргендиле. Гитчелери Низа алыкка школда окуй турады. Марат бла Альбина уа бийик билим алгандыла. Экиси да, аталарыны ызын тутуп, медицинаны сайлагандыла, Кыбарты-Малкяр кырал университетни айырмалы бошагандыла. Бусагьатда аталары Шалушка элде стоматология клиника ачханды да, ючюсю да анда урунадыла.

Бу юйорно элде даражасы жюрюйдю. Сабийле школда, университетте да окуган заманларында, тийрелеринде да ариу кылыклары бла айырмалы болгандыла. Анга уа юйорде уллайган адамла болганлары да себеплик этген сунам.

Асланны атасы, жаннетли болсун, ауушханды, алай анасы Хочуланы Фатимат а бюгюн да туудуктары ариу адетлеге, намыска юйретгенлей турады. Жете келгенин да юйдегили этгендиле. Альбина Яникюйда толу, юлгюге айтырча юйорге -Куйуилага - келин болганды, эки сабий ёсдюредди. Марат а Каркаланы Аишаны жашау негерге сайлаганды.

Мени бюгюн кыолума кылам алдырган а Маратды. Адамны юсюнде не иги ышанла бар эселе да, аланы барысын да анда табарга боллукту деп, таукел айталлыкыма. Аныча жашларыбызны кёрсенг, жюрегинг кыуанмай кыалмайды. Ол аммасына, атасына, анасына, тегеринде адамлага бек сакьды, сый береди. Негерлери да аны багалайдыла. Аллына бир кер келген адам дагыда кыайтмай кыалмайды.

Кесини уа билимим жетерик деп, тынчайыр акъылы жокьду. Ол тыш кыраллы кытапланы окуйду, Интернетте кеси билмеген амалланы излейди, сынаулу врачладан юйренирге

итинеди. Бек уллу устазы уа ата-сыды. Ол андан кыруу багыу амаллага угъай, адамга жан аурута билирге, тутхан ишинг, жашау борчунг ючюн жууалпы болурга да юйренеди. Асланы уа жашына, кызына да юлюш этерча сынауу барды. Ол Республикады ара клиникада отуз жылдан артык заманы ишлегенди.

Марат аны дерслерин акъылына синдиргенди. Анга тишлеринден кыйналып келгенлеге кыруу кыол усталыгы бла угъай, жюрек жылуу, ариу да аны багалайдыла. Мен аны биргесине ишлегенле бла ушакь этгенимде, ала Чегем ауузда узакь элден да келедиле Кючмезланы клиникаларына, анда денгенде. Анда рентген этген, хирургия, ортопедия, терапия бёлүмле да бардыла. Инвалидлеге хакьсыз кырайддыла, вете-

Кючмезланы Марат Германиядан келген кыонак бла аны тишлерине бакьгандан сора.

ранлагга уа багыуу багысыны элли процентин тюшюредиле.

Энци Маратны юсюнде айтханда уа, ол студент заманында да келип, белгили врачланы ишлегенлерине кыарат турганын айтадыла.

-Ол бек хунерли жашды, аны аты алыкка кенг айтылып, дейди аны биргесине ишлеген дагыстанлы тиш доктор Каймарасов Мурат.-Кеси бла да жаш адам блага угъай, жыл саны жетген блага селешевиз. Даражасы аллай бир уллу аны.

Таулу жашны юсюнде аллай сёлзени эшитсенг, ёхтемленесе, кёлюнг кётюрюледди. Ол себепден биз да Маратха тутхан ишингден кыуан, муратларына жет дейбиз.

ШАУАЛАНЫ Разият.

Фестиваль

Республикалы эришулеге кыатышырыкьдыла

Куба-Таба элде Кавказ оюнлары район эришулери бардырылгандыла. Алага 85 адам кыатышханды. Ала спортну жети тюрлюсюнден эришгендиле.

Агач аякьлада жюрюуде биринчи Хусен Этуев болганды, аркыан бла ёрлеуде Тимур Кугатов хорлаганды, троеборьеде уа Азамат Камготовха жетген болмаганды. Ауур жюкю ташыуда Тимур Мамсиров кыатханды. Кёл тутушууда Альбек Хацукков, Таймураз Бе-

резов, Анзор Кодзоков алчыла болгандыла. Ауур кётюрюуде уа Озрок Зару кючю эди. Аркыан тартыуда Куба-Таба элли кыаууму хорлаганды. Экинчи жерге уа баксанёнокчула чыкьгандыла.

Биринчи жерлени алганлагга районну спорт комитетини атындан грамотала, майдалла эм башха багъалы саугъала берилгендиле. Энди жыйымдык команда республикалы эришулеге кыатышырыкьды.

Иги шарт

Наша ёсдюрюуде - биринчиле

Кыбарты - Малкяр Россейде нашаны ёсдюрюу жаны бла биринчи жер алады. Былтыр республикада 94,6 минг тонна наша жыйылганды. Краснодар край бла Волгоград область ол жаны бла экинчи, ючюнчю жерледедиле.

Росстат билдиргенге кёре Россейде наша продукцияны асламысы 64,5 процентни энчи иели мюклөде ёсдюредиле. Бизни кыралда нашаны бек сюедиле. Аны себепли ол миллет битим деген атха эрттеден окуна тийишлиди.

Аэропорт

Чырмаула чыкьгандыла

Россейни Транспорт министерствосундан билдиргенлерине кёре, Кыбарты-Малкярда жангы аэропорт ишлемезге оную этилгенди. Ол «Россейни транспорт системасын 2010-2020 жылланы чеклеринде айнытуу» деген кырал программага бёлонгөн ахчаны ёлчөми 1,37 триллион сомгга неда 11,7 процентте азайганы бла байламды.

Документге кыаралгандан сора кыауум проектти, ол санда Нальчикде халкыла аралы аэропортну кырулушунда, тохтатырга тошгенди. Бусагьатда республиканы ара шахарындагы аэ-

ропорт жашау журтлагга жуукь орналганы уллу проблемга саналады. Ол себепден андан тышанда жангы объект ишлеге кереклиги 2008 жылда окуна белгиленген эди.

Былтыр проектни юсю бла биринчи атлама да этилгендиле. Анга деп жер бёлонгениди, документация хазырланганды.

КыМР-ни Транспорт эм сызы жангы бла кырал комитетинден билдиргенлерине кёре, премьер-министр Дмитрий Медведевге этилген онуюн тюрлендирича запрос жиберилгенди.

«РИА КБР» агентствону корреспонденти.

Байрам

Таза ниетле эм огъурлу ишле бла бай ай

Бизни республикада ораза тутханлары саны жылдан-жылгъа кепден-кеп бола барады. «Адам кесин ашдан тыйгъан кюнлеринде сагъыш этерге борчлуду: эриши къылыкларымы къоялыккъамамы? Тилибизни, ниетибизни, жюрегибизни тазаларгъа къолумдан келликмиди деп. Сёзсюз, келликди. «Сен мени жаным бир атлам этсенг, мен жюз атлам этерме», дейди Аллах. Оразаны сыйлы айы – сагъыш этерге, тюрленирге чакъыр-гъан кезиуду», – дегенди Яникой элли ийманлы Элеккуланы Хасан.

Айны ичинде республикада аслам жандаурлукъ ишле этилгенди. «Нальчик шахарны уллу тюкенлеринде четенле салынгандыла. Хар келген адам сууапах деп алагъа аш-суу салып турганды. Бу акцияны КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясы эм Къабарты-Малкъарны кеп функциялы жаш тёлю арасы къурагъандыла.

– Битеу жыйылгъан ашланы кюн сайын жарлы юйорлеге юлешгенбиз. Къолайсызланы тизмелери КъМР-ни Уруну, иш бла жалчытуу эм социальный айнытуу министрствосунда бла бизни управленияда хазырлангандыла, – дегенди КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясы башчысыны орунбасары Алим Сижажев.

Жаланда дин управление угъай, бизнесменле да сыйлы айда кеп ахшы жумушла тамамлагъан-

дыла. Сёз ючюн, «Дакшн-продакшн» фирма Абхазияны майданында кеп сабибли юйорлеге атап акция бардыргъанды: ариу жасаланган къангалада аш-суу кеп эди. Шахарчыла да майданга саугъала бла келген эдиле. Сёзсюз, башха миллетлени адамларын, жарлыланы, байланы да бирлешдиргенди Рамазан. Республикада жашагъан адамла кеслерин бир жамаутча сезгенди.

– Бусагъатда Яникойда межгит ишлене турады, шёндюге дери бир юйде кечинип тургъанбыз. Намаз этерге келгенле ары сыйынмай эдиле. Аллах айтса, жууукъ заманда жангы межгитибиз битерикди. Ол эллилени ахчаларына салынады, бу сыйлы айда кепле болушхандыла аны къурулушуна, – дегенди Элеккуланы Хасан.

Рамазан – биригиуну айды. Тау эллини барысында да Аллахха ийнанган адамла ингерде жыйылып, аууз ачхандыла, ызы бла намаз къылгъандыла, элерибизге, жерибизге, халкъыбызгъа иги тилекле этгенди.

– Нальчик шахарда баш межгитде хар ингерден эки жюз бла элли адам жыйылып турганды ифтаргъа. Эр кишиле, тиширула, сабибле да келе эдиле. Ушхуурдан бла намаздан сора муслиманла динни юсюнден ушакъла бардыргъандыла. Шукур хар сыйлы кюнубюз ючюн Аллахха, – дегенди Алим Сижажев.

Ифтарла тутмакъла тургъан колониялада да болгъандыла. КъМР-

ни Муслиманларыны дин управлениясыны башчысыны болушлукъчусу Отарланы Хызыр эм «Берекет» деген жандаурлукъ фонду башчысы Хасен Беспанев биринчи эм ючюнчю номерли колонияланы жокълагъандыла. Отузунчу июнда управленияны ишчилери Дугулубгейде эллиле бла аууз ачхандыла, экинчи июльда уа – Търнаузда.

Къолайлыла инвалидлени организацияларына да болушадыла. Къабарты-Малкъарда сокъурланы обществосуну башчысы Черкесланы Лариса айтханнга кёре, Россейни Къырал Думасыны депутаты Анатолий Бифов жыл сайын Бахсан районда жашагъан сауузлагъа деп жыйырма минг сом береди. Уллайгъан адамла эм инвалидле тургъан учреждениягъа, Сабиб юйге болушхана да аз тнойолдоле. Аланы асламысы атлары газетледе айтылсала соймейдиле.

Байрам кюн муслиманла бир бирлерин алгъышларыкъдыла, жылны ичинде сёлешмей тургъанла бир столгъа олтуруп бир бирлерин кечерикди. Ийман адамланы байлагъан жарыкъ кючдю.

Рамазан айда айтылгъан огъурлу тилекле барысы да толсунла! Таулу элде бу сыйлы кюннге, бир бирибизге этилген сый – хурмет башха заманлада да сезилгенлей турсун!

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Шимал Кавказ кюн сайын

Аскерчиле яклагъа Ышанадыла

Юг аскер округда инженер бригаданы специалистлери жюк жюрютген жаныуарла болурча якланы хайырланьгъа оноулашхандыла. Биринчи сынаула Чеченде 2700 метр бийикликде бардырыллыкъдыла.

Сапёрла жылны аллындан атылган затладан тау бетлени 200 гектарын тазалагъандыла. Энтга 700 гектарны тинтирге мурат барды. Бусагъатха дери сапёрла жюк жюрютюрге къарачай эм монгол тюрлю атланы бла эшеклени жаратып тургъандыла. Энди алагъа якла да къошулукъдыла.

Студентле -

космодромну къурулушунда

«Хорлам – 70» деген студент къурулуш къауум озган ийыкъда Владикавказдан Амур областъа кетгенди. Жашла «Восточный» космодромну къурулушуна къатышырыкъдыла.

– Ол бек магъаналы объектди. Ары барыр ючюн, хар бири къаты сайлау этгенди, – дейди вице-премьерни къуллугун толтургъан Леонид Кесельбрнер. – Отрядха эм игиле киргенди. Саулыклары, окуууда тырмашулары да эсге алынгандыла.

Арпаны

рекордлукъ тирлиги

Адыгеяны аграрчылары арпаны оруп бошагъандыла. Аны тирлиги хар гектарда 50 центнер болганды.

– Эллиле онбир минг гектарны оргъандыла. Битеу да 57 минг тонна мирзеу жыйгандыла. Биз бу кёрюмдюге эрттеден бери итингенбиз, – дейди профильни министерствону таматасы Юрий Петров.

Бу ишде Красногвардейский, Гиагинский эм Кошехабльский районла алгъа чыкъгандыла. «Быллай чекге къыйын хауа болумлагъа да къарамай жетгенбиз. Сакъ жауунла орууну башларгъа къыймай тургъандыла, заран да келтирген эдиле», – деп къошханды Петров.

Краснодарда мортланган бишлакъ чыгъарадыла

«Кашир» предприятие кюзге кёк бетли «Каша» мурту бла бишлакъны чыгарууну он кереге кёбейтирикди. Аны юсюнден компанияны генеральный директору Татьяна Садовая билдиргенди.

– Предприятияде реконструкция бошалганды. Аны аллында биз бир суткагъа 200 килограмм бишлакъ («дор блю») чыгъара эдик, энди уа бир тоннагъа жете турабыз. Жангы цехни хайырлануугъа берсег а, дагъыда эки кереге кеп боллукъду продукциябыз. Аны бла Краснодар крайда быллай бишлакъгъа суррам толу жалчытынырыкъды, – деп къошханды директор.

Киоскланы бла павильонланы кетериуну тыядыла

Ставропольну администрациясыны башчысы жер-жерли дума къабил кёрген сатуу-алуу объектлени орнатуу схемагъа кирмеген киоскланы бла павильонланы жерлеринде къояргъа тийшлилики юсюнден предложение бергенди. Ол къыралда къыйын экономика хал эмда предпринимательге себеплик этерге кереклилиги бла байламды.

Сёз социал магъаналы товарланы – ётмек, сют, кёгетле, жемишле – сатхан объектлени юсюнден барады. Тохтатууну болжалы – 2015-2016 жылла. Алгъаракъда сюдлени оноулары бла къоратылгъан мекамлагъа бу оноу жетмейди.

АКЦИЯ

Кёл тапдыргъандыла

Бююнлюкде Республиканы сабиб больницасында ауур жаралары болган эки гитче пациент реабилитация этгенди. Жай каникуллада Ислам бла Дарина амаллары алай болуп саулыкларына бакъдырадыла.

Машина авариягъа тюшгенде, жашчыкъ да аны ичинде эди. Ким биледи, хата жетмей да къалыр эди, алай транспортну иеси, жарсыугъа, сабиблеге энчи шинтикни хайырланмагъанды. Биринчи классха жюрюген Дарина уа жолда кеси жангыз бара тургъанлай автомобильни тюбюне тюшгенди.

Къабарты -Малкъарны тамата автоинспектору аланы кёре

келгенди. Анда гитчелени сау –сенликлерин сурап, саугъала бла да къууандыргъанды.

Къонакъла келгенлерине балаланы, аланы ата-аналарыны да кёллери кётюрюгенди. Полициячыла Исламгъа саугъагъа сабиб автокресло бла машиначыкъ бергенди. Даринаны уа уллу эм жумушакъ айыу гинжи бла къууандыргъандыла.

Автоинспекторла билдиргенлерине кёре, быллай жандаурлукъ акция төреге айланырыкъды.

КъМР-ни УГИБДД-сыны
пресс-службасы.

ЭСДЕ ТУТУУ

Ана кеси - энчи дунияды

Биринчи тюбешу

Лейля бла биринчи кере 2003 жылда тюбешгенме. Дагыда экинчи кере барган эдим анга кыонакыга. Арта, жашындан, туудуктарындан дайым да салам айтдырып, саулугун-эсенлигин соруп турганма. Тенг кызым Абдулаланы Марина да аны эгечинден тууганды. Тиширууну ауругуанан андан эшиткен эдим.

Аны биринчи көргөним эсимдеди. Төрт жыйырма жылына да кырамай, бийик ёсюмлю, субай, ариулугун тас этмеген, акъбет тишируга тюбеген эдим. Аны бетинде, халында бир сейир тынчлык, огурлулук бар эдиле. Башында акъсылдым жаулугун, биз юйренгенча, чох неда байлап угъай, артына (желкесинде) кысып, эки кыанатын а энишге ийип. Сора билдим, Лейля 1997 жылда 75 жылында туудугу Алий бла, Меккага барып, хаж кылып кыайтханын. Атасы киби, аны да дин кыартлыгында жашаууну магъанасы болганды.

Жангыз жашы

Таумырзаланы Юсюнню уллу юйюрюнде Лейля тунгуч кызы эди, юч жаш бла беш кызыны уллуусу. Аталары кеси заманына кере окуулу адам эди. Озган ёмюрню ал жылларында аны кибики билими болган кёп таулу табылмаз эди. Арап, тюрк, орус, кыбарты тиллени да уста билгенди. Тууган эли Хабзада инженер-гидролог болуп ишлегенди. Хауаны тюрлениюне, сууну азлыгына кёплююне кыраганды.

Лейля 1923 жылда тууганды. Хабзада жети класны бошаганды. Кызы тууган элинде школда дерле бергенди. Аны биргесине Абшаланы Тахир бла ишлегенди. Жаш юйюрге гитче эди. Аны жюреги да окууга бек тарханды. Школдан сора ол Пятигорск шахарда рабфакны бошаганды. 1939 жылны биринчи кюнюнде Абшаланы Тахир бла Таумырзаланы Лейля юйюр кырадыла. 1941 жылда алагда жаш тууды, арта атасыны атын, тукумун да белгили этерик алим, анасыны жангыз жашы. Тахир ол кезиуде аскерде эди. Улуу Ата журт уруш башланырдан алга отпускка келеди. Арта кыайтханлай, уруш отуна киреги тюшеди. Лейля эрнини 1941 жылы 3-чю июлунда жазган ахыр писмосуна сакълап турганды. Ол Магометни кесинден, ата-анасындан айырмасын, аны окутурун тиледи. Сөзгөн этгендей, "мен кыайтмасам" деп да кыошханды. Ол Абшаланы Тахирни Лейляга ахыр сөзю, осуаты окуна болганды.

Кече-кюн демей

Уруш жыллада сабийлери бла кыалган башсыз тишируула эрлери тас

Биз, белгили неда закий адамны юсюнден айта, аны атасы-анасы кимле болганларыны юслеринден хазна сормайбыз. Мен аллай адамны юсюнден айтырга сюеме. Ол Абшаланы Лейляды. Бу тукумну эшитмеген хазна таулу болмаз. Аны ёз халкына, тыш кыраллага да алай белгили этген а тиширууну жангыз жашы, физика-математика илмуланы доктору, профессор, РАЕН-ни академизи, СССР-ни Кырал саугасыны лауреаты Магометди. Кёп болмай Лейля жашаудан кетгенди, огурлу ыз кыюп.

болганды неда ёлгенди деп кыагыт алганлыкыга, аланы кыайтыларына ийнанып, иги кыуум эте, Аллахдан балаларына тилек тилей, аманны кёбинден кюнлерин ётюргендиле. Таулу тишируулага уа ол кыыйлык бютюнда ауур тийгенди. Малкыар халкыны, тауларындан кёчюрюп, кыум аулакылага чачадыла. Абшалары Кыргызызга тюшедиле. Биринчи жылда Рыбачинский районда кечинедиле. Алайны табийгыаты, хауасы да кыйын эдиле. Экинчи жыл Лейля Магомет бла атасы-анасы болган жерге Тюпский районга, Кутургу элге кечеди. Кыайыларындан кетгенликке, Абшаланы келинлери жашларыны тилегин бузмаганды: туудуклары Магометни дайым алагда элтип, тансыклары алырга онг тапдырып турганды.

Кутургуну табийгыат болуму бизникке нелишгенди, кыар эртте тюшгенине да кырамай. Аны себепли жашау тынчырак болды. Лейляны конторда ишге аладыла. Бухгалтер, ревизор, примщик болганды. Алай кыра ишге тиймей баш кечиндирген тынч туююл эди. Кыар эртте туюшуп, будай аны тюбюнде кыалганды, таулу ана анга сансыз болмазыгы хахкыды. "Кыар тюбюнде будайны оракъ бла да органма, чюгюндюрге да ишлегенме, опий да жыйганма", - дей эди ол. Опийни жыйган бютюнда кыйын эди. Бычакчык бла шарх-шархны жауун кыырып ала эдиле. Аны ийисин кётуралмай, ауруганла да болгандыла. Лейляны жаш, кесине базынган заманы эди. Ол кюркыуулу, багъалы затны кыралга ётдюрюю иш да кёчюгючю таулу тиширууну боюнуна тюшеди. Насыбына, аны иги жаны бар эди - кыйынлыкына кере эди хахкы да.

Ол кёп заманны кюндюз - сабанда,

кече бухгалтер ишми юйде этгенди. "Мен кёрмегенме аны солуп. Кюннге 3-4 сагыат жукълаганды. Алай бла саулугу кыалмаган эди", - дейди жашы Магомет.

Даража эм намыс табуу

Лейля бир аз акъ тирегенден сора эрлери урушда ёлюп, сабийле бла кыалган башсыз кыргызыз тишируулага онг берирге кыолундан келгенди. Ишлеген халал хахкыларын кеслери алырга этгенди.

Конторга ишге барса, юсюне-башына бек сакъ эди. Ары келген адамлага ёрге туруп, жарык болуп, хар нени ангылатып, жумушуна тынгылы кыраганды. Кыргызызлаада адам кирсе, ёрге кыопхан адет болмаганы себепли, алагда таулу тишируу алай тюбегени кычыуун тийгенди.

Биз дайым да эшитебиз кёчюгючюлеге комендантла берген азапны юсюнден. Ол жыллада гитче кыулукылаа болганла да жарлы тишируулага кючлерин кёрюкте тургандыла. Бир жол бригадир кыргызызлы тиширууну юсюне кыамичи бла кыайтырылганды. Аны кёрген Лейля, эр кишини кыолундан тутуп, артыкылык этерге кыыймаганды.

Анда жашаган халкы: "Кавказлы тишируула бары да, Лейля кибики, тизгиниле, этимиле, жигитле, намысларына сакъ эселе, ол кыаллай огурлу халкыды", - дей эдиле. Аны юсюнден Кыргызыздан кеч кёчюп келген Махияланы Азиза бечай айтады:

- Биз бир элде жашаганбыз. Ала Малкыарга кёчюп кетгенден сора да Абшаланы келинлерини юсюнден харпарла жюрюгенлей тургандыла. Мени тёпкем кёкге жетиучю эди, аны юсюнден айтсала. Лейляны жашы Магомет

уллу алим болганын билгенлеринде, аны кибики тиширууну аллай жашы болууна ишек жокъ эди.

Кутургада кыргызызлаада сора, кыазакхыла, орусла да жашагандыла. Малкыарлыла аладан санлары бла иги да аз болсала да, бир тил табып, шуёхлук жюрюгендиле. Махийлары аладан бирлеридиле.

Магометни да болганды Кыргызызда нёгер жашы - Николай Ковтун. Ол, ёксюз кыалып, Лейляны юйюнде жылыу, кыайгырыулук тапханды, кёп туз-гыржын ашаганды. Арта орус жаш аны уллу журмет бла эсгерликки. «Мен аллай татылуу малкыар азыкыла биринчи Магометни анасы этип ашаганма. Манга школга жюрюи турурга башлары кытападан, тюплерине резин салып, чарыкыла да тикген эди», - дей эди Николай.

Жууукларыны арасында

Магомет атасыз ёсгенликке, анасыны кыарындашлары анга не заманда да сакъ болгандыла. Ол, эр кишилени ичинде ёсюп, ызын-кылыккыны билгенди. Тахирни жанындан жуууклары унутмагандыла Лейля, жашы да. Аны окурга барып заманы жетгенде, эрини осуатын толтурганды. Аспирантурага да анасы кёллендиргенди.

Тюзлок тохташтып, эрим армиядан кыайтыр, Аллах болушур деп ийаннганы Лейляга кюч-кыарыу, тёзюм да берген сунама. Жангыз жашы атасы этген муратха жетгенин - уллу алим болганын кёргенде, ананы жюреги бир аз тынчайган болур эди, баям. Магометге кёп тюрлю жыйылууга, тыш кыралга барырга тюшгенди. Анасы аны аллына кырап турганды. «Жаланда бир зат бла кыйынаиса сен мени - дайым да алынга кырагандыла турама», - дегенин эсгереди Магомет.

Абдулаланы Марина да анасыны эгечини кыонакыга жарык тюбегенин, кыарындашы келик болса, кеси азык этип сакълаганын айтады. Эзгеледен, кыарындашладан тууганла аны юйюнде тюбешгендиле, аланы бирге жыйган да ол болганды. Хар бирине сауга этерге, кёллерин алырга излегенди. Мен таматама, деп сакъламаганды гитчеленден сый-намысны, кесини югюсюю бла юйретгенди жаш тёлюню.

Баям, аны ючюндю бюгюн да эгечден тууганла «Лейля - аммачык» деп аны сагынсала, бирде кёз жашлары барады, бирде уа, бетлери жарып, жашауларында аллай адам бла жууук болганларына ёхтемленедиле.

САРАККУЛАНЫ Асият.

ИШ БЛА ЖАЛЧЫТЫУ

Тюрлю-тюрлю амалланы жарата

Элбрус районну адамланы иш бла жалчытыу эмда социальный жаны бла кыоруулау арасына бу жылы озган кезиунде жумуш бла 171 адам келгенди. Аладан 473 ишисизлени санына эсепге тюшгенди. Араны башчысы Османланы Лариса билдиргенге кере, алай бла быллайланы саны бюгюнюкге 530 болады.

Предприятияла, организацияла эмда учрежденияла бу заманда 622 вакансия кёрюгютгендиле. Алай аланы асламысы болжаллы ишчи жерле эдиле. Араны болушлугу бла кёп кыалмай 300 адам жалчытылынганды аны бла. Ол сандан онбир сакъат да барды.

Бу жылы ал жарымында адамланы жамауат ишлеге чакыруу умут бла районда предприятияла эмда организацияла бла онбир келишим этилгенди. Ол тизмеде Кенделенни жер-жерли администрациясы, чекленген жууаппылыгы болган «Росгосстрах» эмда

«Источник» обществона, Адамланы социальный жаны бла жумушлары жалчытыу учреждение эмда районну ара болничасы да бардыла. Бу документни юсю бла жамауат ишлеге битеу да 65 адам жиберилгенди.

Кыйын жашау болумга тюшген ончю адамны «ЖЭК №2» управляющий компанияда, «Сокол» деген профилаторийде эмда кыауум организациялада орнатырга амал табылганды. «Элбрус-Транс» деген автопредприятие энчи орта билимлери болган эки жаш адамны алганды кесине. Школчуланы да (14-18-жыллыккылы) жай солуу кезиулеринде болжаллы иш бла жалчытыр мурадта орта билим беруу учрежденияла бла алты келишим этилгенди. Бу амалны хайыры бла 169 сабий ишге тохтап, кеслерине фэйда тюшюрюге онг тапханды. Дагыда предпринимательство бла кюреширге итинген алтауланнга налог органлада эсепге турууча аха да билеклик этилгенди.

Иш кёллю сакъатлага араны специалистерни не заманда да кёз-кыулак болурга кюрешедиле. Бери келгенлени, биринчиден, итинулюкклери тинтиледы, кыоллары неге жарашканына кыарайдыла эмда анга кере кыайсы усталыкыла урунурга онг болганын белгилейдиле. Отчёт кезиуде «Содействие трудоустройству незанятых инвалидов на оборудованные (оснащенные) для них рабочие места» деген программа бла ючюлен иш бла жалчытылынганды.

Алты айны ичинде ишсизлеге битеу да 6184,2 минг сом төленгенди. Пособияны эм аз ёлчими 850 сом болганды, бек уллусу уа - 4900 сом.

Учрежденияга келгенлени жангы усталыкылага юйретуу иш да тири бардырылады. Билим беруу курслага бу кезиуде 50-ден аслам адам жиберилгенди. Бетонщик, электромонтёр, водитель, маникюр эте билген мастер, бармен,

косметолог, парикмахер усталыкыла алырга сыйгенлени саны биле-биле кёп болганды. Компьютерни хайырларыга юйренирге сыйгенле да аслам эдиле. Кыаганакылага кыраган отпускка болган тишируулары жангы усталыкылага юйретуу программаны чеклеринде «АстраМед Фарм» компанияга юч адам жиберилгенди. Ала анда «Сестринское дело» деген курсу ётерикдиле.

Кыайсы усталыкыны сайлайым дегенге, кыолу, акылы неге жарашканын билерге сыйгенге да тийишли болушлук этиледы. Быйыл ол жумуш бла арага 605 адам келгенди. Эсепте болмай, алай дагыда иш табарга кюрешенлеге уа вакансияланы ярмаркасы бардырылган эди. Анга бир неча предприятие бла организация эмда 120-дан аслам да ишсиз адам кыатышханды.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

КЁРМЮЧ

Жюреклеге шошлукъ, жарыкълыкъ эмда сагъышлыкъ салгъан суратла

Орта күн Суратла искусстволаны А. Ткаченко атлы музейинде Россейни Художниклерини союзуну члени Владимир Ясновну ишлеринден кыралгъан кёрмюч ачылганды. Республикада аты айтылган суратчы былтыр дунясын алышдырганлыкыгъа, ол жазгъан ариу пейзажла бла портретле биогонню, келлик кюнню кырауусуна да аны бай ич дунясыны юсюнден ачыкъ хапарлайдыла. Экспозиция аны эсгерген халда кыралганды.

«Акь-Сууда жаз башы».

«Алма терекле чакъган кезиу».

Ясновну ишлери биогонлюкде сылтаусуз унутула баргъан реализм жорукъларда жазылгъанлары бла хар бирибизге да жуукъдула, энчидиле. Не десек да, абстракция, мардагъа сыйынмагъан фантастика, магиялы реализм дегенча ызла, мени оюмуна кёре, кырауучуну кёлону толусунлай, ангылашымлы жеталмайдыла. Угъай, былайда жанрлары тенгледирмейме, сёзсюз, аланы хар бирини да ёхтемленирча, махтанырча ызлары, сюжетлери да барды.

Къалай-алай болса да, тёрели реализм а керти жашауну бетиди, биз хар кюнден кёрген торсюнлени, энчи сыфатланы теренликлерин ачыкълауду. Былайда Владимир Николаевични «Акь-Сууда жаз башы» деген суратын юлгоге келтирирге суюме. Ол озгъан ёмюрню жетмишинчи жылларында жазылганды. Анда кёзобюз юйренген сымарланган ариу эки этажлы юйлене, омакъ бахчаланы угъай, тиргизиле баргъан орамны, акь тытыр урулгъан саман юйлене, чалманланы эмда асфальт салынмагъан, жауун жуугъан жолну кёребиз.

Узакъда уа акьбаш таула, ала, кюнде жылтырай, булутлу кёкню окъуна къаматханчадыла. Ма ол шартлада сакъланады озгъан кюнлени хауасы, аны энчилиги, сейири да. Анга кырагъан адам озгъан заманны дунясына тошгенча болалгъаны да сёзсюзду, тарых жаны бла алсакъ да, кыйматлыды ол бизге.

Суратчыны битеу да чыгъармачылыкъ жолу орус живописьни ахшы тёрелерине бойсунуп кыралганды. Ол эллиничи жыллада Ростовну художестволу училищесинде окъуп, ызы бла Ленинградны Герцен атлы институтуну художестволу-графика факультетинде билимин ёсдюргенди. Студент заманындан башланганды аны офорт бла графикагъа сейири да.

Окъуун таусуп, Нальчикке келгенинден сора ол «По Лермонтовским местам», «Советское Приэльбрусье» деген офортланы бла «Достопримечательности города Нальчика» деген линогравюраланы серияларын жазганды. Аланы бир къаууму музейде сакъланады, кёрмючде, бу ишлеге да кырап, эстетика зауукълукъ алгъанбыз.

Культура арагъа тегин хурметлерге художник Бакуланы Владимир да келген эди. Ушагъыбызда ол да Ясновну кёз кырамыны энчилигине, суратларыны жарыкълыкъларына бурганды эсин. Владимир бизге билдиргенге кёре, аны шукъу ачыкъ жюрекли, тынч адам болганды, суратларында да кылыгыны ол жаны туура эсленеди. «

Тюз да музейге киргенимлей, онтогъузунчу ёмюрню салонларына тошгенча

М. Кумахов сёлешеди.

кёрюнгенди. Мында аллай бир усталыкъ, живописьге сыймеклик барды, сёзле бла айталмасча. Биогонлюкде жырла, макъамла, суратла да заманга кёре башха торлюкюле. Тёрели искусство бираз унутула барады, - дегенди Баку улу. Сора, бираз сагъышланып: «Володя последний из могикиан», - деп да къошду ол.

Художникке чыгъармачылыкъыны юсюнден айтырга тошсе, пейзажларын жазгъан заманда ол Левитанны, Серовну, Коровинни школларына таянган букъдурмагъанды. Аны кесини да кёп сохтасы болганды. Аланы санында атлары айтылган суратчыла Михаил Горлов, Галина Пак эм башхала. Кёрмючде ала да хурметлегендиле устазларын. Республиканы культура министри Мухадин Кумахов да Ясновну бийик фахмулулугъуну, аны юйрете, окъута билген хунерини хайырндан биогонлюкде Къабарты-Малкъарны живопись искусствосу иги да байыкъланын чертгенди.

Владимир Николаевич жазгъанлада дагъыда бир сейир огурулулукъ бла сабырлыкълэсленгенин белгилерге суюме.

Аны ишлеринде заман тохтап къалгъанчады, тёреректе уа балхам бла нур жайылып. Ала торсюнлюкюклери бла айырмалыдыла эмда табийгъатны болумларын бир сейир боюла бла, тюз да жашауда, ачыкълайдыла. Айтханыбызгъа шагъатлыкългъа уа «Адыр-Сууда эртенлик», «Улуу-Тау», «Тарда эртенлик», «Алма терек чакъган кезиу», «Кыш пейзаж» дегенчаланы сагъынсакъ да, тамамды. Улуу Ата журт урушну темасы да художникни жюрегине тынчылыкъл бермегенди. Анга атап ол «Кавказ», «Тау стрелокла» эм башха суратларын да ишленди.

Ахырында Владимир Николаевичнуй бийчеси Наталья Петровна республиканы Культура министерствосуна, Художниклени союзуну башчысы Геннадий Темиркановча эмда А. Ткаченко атлы музейге эрини чыгъармачылыкългъа жораланган магъаналы эсгеру кёрмюч кырагъанлары ючюн жюрек ыразылыкълын билдиргенди.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат.

Юбилей

Улуу Хорламгъа гимн жоралагъан композитор

Бу кюнде белгили совет, россей композитор Давид Фёдорович Тухмановча 75 жыл болады. Аны жырларын атлары айтылган артистле, ансамбльле айтхандыла. «Последняя электричка», «Мой адрес - Советский Союз», «Я люблю тебя, Россия», «Мы большая семья» дегенлени биогонню тёлюле да айтадыла. Аны битеу кыралгъа сойдорген а, сёзсюз, «День Победы» болганды.

Давидни музыкагъа сейири сабийлигинде окъуна башлап къозгалганды. Аны анасы музыкант, композитор эди, атасы эрменлиди, инженер. Жаш Гнесинле атлы институтну музыкалы школун бошаганды. Биринчи чыгъармалары жырла, романсл, балладала эдиле. 7-чи классдан башлап композициядан бла музыканы теориясындан дерсле алады.

Школдан сора институтну композиторла хазырлагъан бёлкюмине киргенди. Диплом ишин сайлай, А. Твардовскийни «За далью даль» деген поэмасына хор бла оркестрге деп оратория жазды. Жаш композитор кесини классика музыкагъа хунерин кёрюзтеди. Алай ол кезиуде аслам эсин жырлагъа бурдады. Окъуй тургъанындай, макъамын такъгъан «Последняя электричка» (сёзлери М. Ножкиннидиле) деген чыгъармасы аны белгили этеди.

Жаш композитор искусствода ызын ахырысы бла да башха жанына бурдады да, гражданд, патриот темалагъа жазып

башлайды. «День без выстрела», «Земля черна», «Мы большая семья» дегенле ол циклендиле. Аны ючюн композитор Москваны комсомолуну саугъасына тийишли болады.

Тухмановну жангы башлагъан жырчыла, ансамбльле бла ишлеген жыллары совет эстрадаы иги да байыкъландыргъандыла. «Как прекрасен мир» деген дискге жангы затларын жыйышдырып, аланы А. Градский, В. Ободзинский, Г. Ненашева эм башхала айтхандыла. «Весёлые ребята», «Самоцветы», «Лейся, песня» - бу къауумланы ким эшитмеген эди 70-чы

жыллада? Аны ариу ритмикада кыралган чыгъармалары кырауучуну эсинде къалгъандыла, артистлеге белгилик келтирип.

Композиторну чыгъармачылыкъл жашаунда 1975 жыл бек магъаналы болганды. В. Харитоновну сёзлерине жазылган «День Победы» деген жыр Улуу Хорламны гимнине бурулганды, совет халкъ биригип, фашист Германияны хорлагъанын жарыкъ ачыкълаалгъандыла авторла.

Алай бийик къулулукълу аны жаратмайдыла, ол фокстрот халда айтылады деп. Л. Лещенко, анга эркинлик болмай, Милицияны кюнюнде жырны эшитдиргенинде, ол шлагер боллугу ачыкъланады. Андан бери 40 жыл озгъанды. Алай биогонлюкде биз Хорламны байрамын «День Победы» жырланмай, кёз аллыбызгъа окъуна келтиралаймайбыз. Ол халкъны жанына, къанына синггенчады.

Тухманов кёп жырчыгъа жол ачханды эстрадагъа. В. Леонтьев, Н. Носков, Я. Иоала, И. Аллегрова, И. Тальков, В. Салтыков аладандыла. 80-чи жылланы ахырында композитор улуу жанрлагъа эс буруп башлайды. Ю. Энтин бла бирге «Багдадский вор» деген мюзиклини жаздыла. Аны премьерасы Москвадагы «Сатириконда» бла Свердловск шахарда бир заманда болганды.

1991 жылда Давид Фёдорович Германиягъа кетеди. Ол кезиуде сабийлеге кеп торлю чыгъарма кыраиды. Алты жылдан арха кыайтады да, анга Москвада барлыкъл

жаш тёлнюн арасында Битеудуния Олимпиадагъа музыка жазаргъа тилейдиле. Биягъа композитор бийик усталыгълын кёрюзтеди.

2000жылда аны юбилейин «Россия» концерт залда кенг белгилейдиле. Аты жангыдан эстрадагъа кыайтады. Сора ол Л. Гурченко бла бирге ишлерге излеп, анга деп «Мадлен, спокойной!» деген спектакльге музыка жазды. Композитор театрла бла байламлыгълын юзмейди. «Слишком женатый таксист» деген оюннга да музыканы ол жарашдыргъанды. Кремльде бардырылган кеп торлю байрамгъа музыка жаны ол жууаглы бола тургъанды. Кыраылыбызны эм улуу залында энчи концерти да ётгенди.

Артдан - арха Тухманов эсин классика музыкагъа буруп башлайды. Аны тизмесине «Царица» деген опера къошулганды. Ол Александринский театрда бла «Геликон-Операда» салынганды. А. Пушкинни сёзлерине жырла да этгенди.

Арт он жылны Давид Фёдорович Израильде жашайды. Россейде, башха кыраллада да ишлейди. Ары композитор ючюнчю къатыны бла кетгенди. Биринчи юй бийчеси поэт Т. Сашко эди. Аланы кыларлары барды. Жыйырма жыл жашап, айырылгандыла. Экинчиси, эрин тыш кыралдан кыайтырын сакълamay, аны юйюн сыйырыргъа жоршгенди. Ючюнчюсю пианистка эм жырчыды. Биогонлюкде ала бирге жашайдыла.

САРАКЛАНЫ Асият.

Бизни элперибиз

Чегем

Чегем жамаатта, Малкьарныкындача, адамла бурун-гудан бери жашайдыла. Халкьда жюриген таурулагъа кёре, бери ёзенледен бир нечча уллу кёчуу болганды. Огъары Чегемни тийрелеринде бир талай бурунгу шахар орунла иги тинтилгендиле: Эл-Тюбю, Багыул, Лыгыт (VII-XII ёмюрле бла белгиленген).

Элпери асламысы бла бирге Чегем 1921 жылда Малкьар округу санына киргенди. 1922 жылда Къабарты-Малкьар округ кьуралгандыла, бу жамауатны

Чегем тау жамауат бир атлы сууну эм аны бутакларыны жанларын-да, Бахсан сууну Быллым тийрелеринде эм Гестенти сууну онг жагъасында орналганды. Аны шимал жанындан кьоншусу - Сванетия, кыбыладан - Къабарты, кюнчыгышдан - Холам бла Бызынгы, кюнбатышдан а Бахсан болгандыла.

аталары-бабалары Болотукъланы Анфак, тыш жерледен келип, Малкьарны Бахсан аузуна кёчгенди. Андан а аны Ипар атлы жашыны сабийлери Баймырза эм Жанмырза Бердыбий бийлик этген Чегемге келгендиле. Болотукъланы кьарындашлагъа ол бек жарык тобеп, сакъ кёздэн кьараганды.

Бердыбий дунясын алышдыргъанындан сора кьонакыла, аны жашы Рачыкьау алыкьа гитче болганын кеслерине тап тюшюрюп, Чегемде оноуну кьолларына жыйгандыла. Ковалевский жыйышдыргъан шартлагъа кёре, Болотукъланы бу жамауатка XVI ёмюрде тюшгендиле. Тамата кьарындаш Баймырзадан арта Барасбийлары эм Кючюклары жайылгандыла, гитче кьарындаш Жанмырзадан а - Малкьарукълары.

Бу жамауатны эллери Чегем эм Бахсан тарларында орналгандыла. Орта ёмюрледен бююнлюкте дер Чегем тийрелеринде элени бу кьауумлары белгилдиле: *Адай, Акъ-Топуракъ, Ахматлары, Ачы, Барасбийлары, Беттургу, Боу, Булунгу, Быкмылгы, Годюрю, Гестенти, Думала, Дуппур, Жарылгы, Жора, Жуунгу, Иличир, Къала, Кам, Каменка, Кёкташ, Кендир-Тюз, Кьочхар-Таш, Кючюклары, Кый-бойрек, Кычегуан, Лыгыт, Макка, Малкьарукълары, Тёбэн Чегем (Чижокъ Къабакъ), Озарукълары, Орсундак, Суусузла, Тузулгу, Тызгы, Хушто-Сырт, Эл-Тюбю, Анхой (Гелястан Къабакъ)*. Былада эки жюзден артык тукьумну келечилери жашагандыла.

Мында бурунгу элени оюлгъанлары асламды. Эрттеги Огъары Чегем шахарда тоурагъан кьоруулану кьалалары терк-терк тобейдиле. Чачылгъан шахарны кьоруулану системасы бир кезиледе онбир минарадан

эмда Акъ-Къаяны тик кьабыргъа-сындагы «Битикле» тапкалары бла кючлю кьаладан кьуралады. Анда дагыда гезет эм аскер мекялла болгандыла. Ала шахардан тышында бу тийрелени эмда бийик тейпелеринде орнатылып эдиле.

Эл-Тюбюнде Малкьарукъланы кьаласы да кыйыматлы маданият эсертмелерибизни санындады. Эм уллу некрополь - Фардыкды. Хар элде тукьум эм жамауат кьабырла бардыла.

1896 жылда Чегем жамауатта 3684 адам жашаганды, Озарукълада - 301, Чижокъ Къабакъда - 437 (Терк рузлама, 1896 ж.)

1910 жылда бу жамауатка жыйырма эки посёлка киргенди: *Чегем, Быкмылгы, Сосузлар (Суусузла), Кам, Тузулгу, Быллым, Кьочхар-Таш, Наумала (Думала), Булунгу, Жуунгу, Кёк-Таш, Къа-*

ла, Акъ-Топуракъ, Беттургу, Тызгы, Жоролгы, Лычри, Орсундак, Боу, Гедурги, Жора, Чижокъ Къабакъ эм Гелястан Къабакъ хутор (Терк рузлама, 1910 ж.)

1914 жылда кьуралгъан Терк рузламага кёре уа, Чегем жамауатка жыйырма төрт посёлка бла төрт хутор киргенди: *Чегем, Ачы, Думала, Булунгу, Орсундак, Кам, Сосузлар (Суусузла), Тузулгу, Быкмылгы, Жора, Гудурги, Иличир, Тызгы, Кёк-Таш, Акъ-Топуракъ, Беттургу, Къала, Быллым, Озрокълары, Боу, Кьочхар-Таш, Шоген Къабакъ, Жаралги, Ликирги, Кючюкъланы, Барасбийланы, Малкьарукъланы эм Ахматланы хуторлары.*

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Мухаммат, философия илмуланы кандидаты, «Ассия» фонду директору.

санында онтогъуз эл болганды. 1944 жылга ала жыйырма эки кереге кёбейгендиле. 2014 жылга уа Чегем районда алты таулу эл барды.

Биринчи бу аузда оноу жюриген Бердыбий эди. Аны жашы Рачыкьау Малкьарукълары кьыргъан Рачыкьаулану тукьум башчысыды. Алай ол ёлтюрюуде артыкылык сынагъанладан бирини юй бийчесини кьарынында жашчыкь сау кьалгъанды. Тиширчу Дюгерге атасы-анасына кьачханды. Анда туугъанды

Тууду да. Аны ёлтюрмей, алай эркинликлерин сыйырып, Чегемге кьайтырга кьойгандыла. Андан жайылгандыла тау бий деп, ырысы - мюлкюнгъай, жалаанда атын сакълагъан Туудулары.

Рачыкьауладан сора Чегем жамауатта оноу Малкьарукълары, Барасбийлагъа, Кючюклагъа эм Келеметлагъа жетгенди. Биринчи ючюсюню юсюндөн XIX ёмюрюно сексенинчи жылларында белгиле кавказовед, академик М. Ковалевский айтханды. Ол белгилегенге кёре, аланы

ЖОЛОУЧУЛУКЪ

Булутла жапхан дорбун

Былай жерле, узакъ ёмюрлени жашырынлыкъларын сакълай, кеслерине чекис тартадыла, биз танымагъан дуня бла шагъырейленирге чакъырадыла. Бу дорбунга жетген кьыйын болганыны, аны кёз жетмезча теренлигини юсюндөн таныш альпинист шувёларымдан эшите турганма. Алай ол заманда ала, чабакъчыла бла учулача, семиртип айтхан сунганма.

Бир жол а иш бла ол жанларына барырга тюшеди. Бедикни башында бу дорбунга кьайтмай а кьалай! Ол элни шолкун устасы Ботталаны Алий жолну бизге кёртюзюр

Бахсан ауузунда таулада бла заманда тас болган дорбуну талай жыл мындан алгъа жер-жерли жолоучула кёрген эдиле. Сора төрт жылны ичинде республикадан спелеологла бла краеведле, тышындан алимле да аны тинтип кюрешгендиле. Алгъаракълада уа аны кеси кёзюм бла кёрюрге насыбым тутханды.

хазырлыгын билдиреди. Ол кезиуде дагыда Заюковода шахта дорбуну тинтирге экспедиция келип тура эди. Аланы биргебизге чакъырама, барыбыз да жолга атланабыз.

Анга юч сагъатха жууукьну кьыйын, тик тау жоллада барырга керекди. Кирген жери кьаяны тюбюндеди, энишгеси уа - уллу жар. Бийиклиги

эки кьатлы юйге жетеди. Жылы кийинип, чыракъланы да жандырып, кирип башлайбыз. Алгъа башха дорбунладан айырмалы зат эсленмейди: уллу зал, андан да аслам «коридорла» кетедиле.

Артдан-артха ала, тардан-тар бла, орта бойлу адам сюркелип кючден барырга боладыла. Мен жютю мюйюшле кёрмедим, кьабыргълары - сыйдам. Ол а былда кеп жыл мындан алгъа жер тюбюндеги суула баргъанларын кёртюзген шартды.

Алай бир сагъатдан сора уллу сталактитледен (дорбуну башындан салынып тургъан чюйкеле тытыр) бла сталагмитледен (башындан тамгъан суудан чёкген тытыр) толу залга тюшебиз. Кёз кёрген ариуукьгъа ийнанырга кьыйынды. Манга, ёмюрюм шахарда ётген адамга, бу аламан саугъа эди. Алай, тышын-

дан узакъ кетген эсек да, бизни элтген адам, тамашалыкыла алда сакълагъанларын болганын белгилей, узакъыракъ барырга чакъырады. Сталактитле асыры уллудан, сюелирге онг жокъду, андан ары да сюркелгенлей барабыз.

Андан чыкьгъанлай, Жан-жанына айрылгъан бир он жолну санайма. Бир кезиуде фонарым ёчюлюп кьалады, ахым кетеди. Жашла буйланч-кьыланчда мени табалмай кьалса-ла уа?! Аякъ тюбюмде бир зат сынганча алай таууш этеди. Тюрслеп кьарасам, мен жетген зал жаныуар сюекледен топпа-толу. Кьоркьурчады. Алай бир кесекден, тенглери ми аузларын эшитип, тынчайма.

Кертисин айтханда, былайдан артка кетерге да угъай демей эдим... Алай лабиринтлени бири бла энтта да алгъа барабыз. Ол бизни жер тюбюндеги келге чыгъарады. Бу дорбуну бир кюнге тинтип чыгъаргъа уа онг болмаз, деп оюмлайма. Мында төрт сагъат айлангандан сора заманын, кьайдагынын да сезалмайса. Кьабыргъалада белгиле сала

келмесек эди, артка жолну не хазна табалгы эдик. Артка да бара тургъанлай, жол устабыз фонарын залладан бирине бурады да, анда адам сюекле болгъанларын айтады.

Алгъа ийнаныргым келмейди, алай тюрслеп кьарагъанда уа... Артык уллу болмагъан залда кертиси бла да адам сюекле, арлагъыракъда уа - таш кьабыр. Алагъа 200-300 жыл болса эди, кийимледен бир хурттакла кьаллыкъ эдиле, Кавказда тюбеучо кешенеледеча.

эсе соруула кепдюле.

Экспедицияны кезиуде радиоуглерод тинтну этер ючюн, спелеологладан биреулен аладан бир нечча тиши алгъан эди. ДНК-ны тинтген генетика лабораторияда ол тилге минг жыл мындан алгъа жашагъан эмда акъылбалык жыл саннга жетмеген кызычыкьныкыла болгъанлары ачыкъланганды.

Бу дорбуну артада Россейден эм жууукьдагы тыш кьырралдан спелеологла келип сюзгендиле, анда жангы лабиринтле тапхандыла эмда аны топография картасын жарашдыргъандыла.

МОКЪАЛАНЫ Тенгиз, краевед, Россейли география обществону члени.

Пенсия фонда

Аманлыкчылазга алданмаз ючюн, документлеге кьол салыргы ашыкмазгыз

Ахыр заманда кеплеге «Сизни пенсиягыз кьыралныкы болмаган пенсия фонdda жыйылады» деген жазулары бла письмола келип башлагандыла. Алай сиз кесигиз аны юсюнден завяление жазмаган эсегиз, былайда аманлыкчыла да ишленгенде деген кьорккуу барды, деп билдиреди РФ-ни Пенсия фондуу республикада бёлюмюно пресс-службасындан.

Алай болумга тышген эсегиз, фондуу жер-жерли бёлюмюне, алай онг жок эсе уа, кесигиз ол заманда турган жерде бёлюмюне барып, специалист бла сёлешигиз. Ол сизге ахчаны арта кьалай ётдюрюрге кереклисин, кьаллай эркинликперигиз болганын айтырыкды.

Андан тышында, ётдюрюлген фонdda барырга жарарыкды. Анда сизге пенсиягыз алада кьалай бла жыйылганын аныгыла тыргы эмда завяленияны кёргоз-тюрге керекдиле. Сиз аны жалган суна эсегиз неда анга кьайда эм кьачан кьол салганыгызы билмей эсегиз, претензия жазарга эркинсиз. Анга тарыгынуу фонdda интернет бла неда почта бла (адреси: Москва, Шаболовка аты орам, 4, Гражданланы жумушлары бла ишлеу жаны бла управление) иерге боллукду. Дагында ма бу номер бла сёлеширге боллуксуз: 8-800-510-55-55. Анда сизге андан ары не этерге кереклисин билдирликдиле.

Болсада, жарсыргыа керек тойюлду. Ахчагыз пенсияны борчул халда страхование этиу системада энчи счётугузга сакьланарыкды. Аны арта кьырал фонdda кьайтарырга сюе эсегиз а, 31-чи декабрьден кеч кьалмай аны жер-

жерли бёлюмюне барып, завяление жазарга керексиз.

Эсертюи: сиз 1967 эм андан кеч жыллада тууган эсегиз, страховой тёлеуени пенсияны накопительный кесегине бёлмей, страховой кесегине кьояргыа боллуксуз. Ары дер жыйылган ахча пенсияга чыкьганыгызда толусунай тёленирикди. Аны ючюн завяление жазарга керекди.

Энди уа ахчагыз сизден жашырынлыкьа кьыралныкы болмаган пенсия фонdda кьалай ётдюрюлгенине кьарайык:

1. Сизге ишигизге неда юйюгозге окуна алай фонdblаны агентлери, келип (ала кёбюсюнде кьайдан болганларын шарт айтмачуудула), закондательствода болмаган бекимлеге тышюндюре, пенсияга жыйылган ахчагызыны мычымай алагда кёчюрююгюзю ишледиле. Ала айтханнга кёре, алай этмесегиз ала «кюерикдиле» деп да кюрешичюдюле. (Кеп болмай бизни редакцияга да келген эди алай агент.-авт.)

Не этерге керекди? Бек алгытаныман адамлага эшиклине ачмазга. Ишигизге келген эселе, берген документлери кьол салмагыз. Кьадалып кьоймай эселе, полицианы чакырыгыз. Эсигизде долсу: Россейни Пенсия фондуу ишчилери алай этип айланмайдыла, сора ол жыйылган ахча бир жары да тас боллук тойюлду.

2. Кеп токенледе пенсия ахчаны кьыралныкы болмаган фонdda ётдюрмесеги, юй техниканы кредитге берирге унамайдыла. Сылтауга уа кредитни ансыз терк жарашдыргыа жарарык тойюлду дейдиле. Алай айтмасала да, алада сатыу-алуудан сора алай фонdblдан письмола келип башлайдыла. Нек? Кредит этгенде, алада сизни документлеригизни копиялары кьаладыла, ол санда кьол ызыгыз да. Аманлыкчылазга

аланы кеслерине табына хайырланьыргыа, кесигиз аныгылагандан, кьыйын тойюлду.

Не этерге керекди? Ахчаны ётдюрмей кредит бермей эселе, эм игиси –бу жумушланы тамаларга башха организацианы табыгыз. Онг бар эсе, документлени копияларын алада кьоймазга кюрешигиз. Болсада, ахчагыз башха жерге сиз билмей ётдюрюлген эсе, болжалга салмай Пенсия фонdda барыгыз эмда бу ишни юсюнден право сакьлаган органлага билдиргиз.

3. Кредит неда абери сатып алганда, аманлыкчыла ахчаны ётдюрюню юсюнден келишимге кирген кьагытланы барысын да бермейдиле. Ала бирси документле бла бирге аны экинчи бетине кьол салдырадыла, экинчиси уа арада кьалады. Сиз анга кьол салгандан сора, биринчи бети бла жабышдырылады эм керекли жерге ийледиле.

Не этерге керекди? Хар берилген документни ашыкмай окугуз, неге кьол салганыгызга энчи эс бурругуз. Жангыз да эслилик сакьларыкды аман болумдан.

4. Иш илей кепле болушлукну тийишли агентстволардан тилейдиле. Алай кьорккуу алада да сакьлайды. Биринчиден, сизге ахчаны ётдюрюню юсюнден келишимни башха документле бла бирге «сугаргыа» боллукдула. Экинчиден, кредит алгандача сылтауу айтырга да угъай дерик тойюлдуле. Кьалай-алай болса да, ала иш табарга болушмазлыклары хакды, нек дегенде аланы муратлары башхады.

Не этерге керекди? Башында айтылганыча - эсли болурга. Бир заманда да документни иги тинтегенлей, анга кьол сала турмагыз, ким да берсин сизге аны. Ахчаны кёчюрмей иш бла жалчылалык тойюлбюз дей эселе уа, башха агентствогыа барыгыз.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфиа.

Ыйык кыла гароскон

19-чу июльдан 24-чу июльга дер

КЬОЧХАР. Бу ыйыкда сиз керекли адамла бла танышырыксыз, хайыр да тышораллыксыз. Энчи жашауугуз да кьуандырлыкды. Солуу кюнде оноуланы иги ойлал этигиз: ахчаны бошуна жоймагыз эмда биреуге бойсунурча болумга тышмеги. Жюрек мезимигизге тынгылагыз - ол сизни жетишимлеге келтирилди.

ТАНА. Бу ыйыкда жашауугузу тырлендирча маганалы тобешуле боллукдула. Керексиз затланы кююп, баш ишни кюлга алыгыз, тиррек болугуз, ол заманда муратыгызга жеталлыксыз. Тойюшледен, даулашладан керн туругуз, сабырлык, тёзюмлюк, намыс эте билиу кеп тапсыз ишледен кьутхарлыкдыла.

ЭГИЗЛЕ. Сатыу-алуу, кьурулуш, юй-жер бла байламлы ишлени тамаларга бек иги заманды. Чыгармачылык, башха жаны бла да кёлюгоз кётюрюлоп, жашау маганалы борчланы салырга, кесигизни кьаруугузга тыз бага бичерге жетиширисиз. Солуу кюнде уа юйюрюгоз бла табыгата солугуз.

АЙРЫЧАБАКЪ. Тёгерекдеги адамла бла аргыыз артык иги кьуралмагыны да кьармай, урунууда жетишимле болдураллыксыз. Жууукларыгызга да эс бёлюр ючюн, маганалы келишимлени барысын да заманды таусурга, сизни жанлы адамланы да болушдурга кюрешигиз.

АСЛАН. Тиширула артада жашауларын тырлендирча, эрге барыра адамла бла танышырыкдыла. Эр кишиле уа ишлеринден кьууанырыкдыла. Ыйыккыны ахырына дерн насып сизни жангызгада. Хомук болмагыз, онуу этерге кьоркмагыз, хар не да тап кьураллыкды.

КЬЫЗ. Бу кезиуде кесигизни жумушларыгызы тамаларга, жуук-тенглеге да болушурга онг табарыксыз. Алай кючюгозге тыз бага биче билгиз. Жангы танышларыгызга артык бек ышанмагыз: ала сизни хунеригизни эмда жангы затлагы итннюгюзно кеслерине тапха хайырланьырга боллукдула.

БАЗМАЛА. Саулугуугузга кьаргыз. Сизге кёбюрек солурга, азырак кьагыгырыга керекди. Жолуучулукну, маганалы тобешуилени арт болжалга салыгыз. Ала сизни асыры бек арытырыкдыла. Ахчаны да аялуу жоюгуз.

АКЬЫРАП. Халыгыз артык иги боллук тойюлду. Арыгыныгыз, сезимлени терк алышынганлары адамла бла арада суукчулук салырга деген кьорккуу барды. Кючюгнозю жыйып, кесигизни кюлга алып кюрешегиз, алгьоракьладан кьалган кьыйын жумушладан кьутулурга, борчланы тёлере, файдалынурга да жетишаллыксыз. Умуларгызын бир инсанга да билдирмеги, кесигиз да башаланы ишлерине кьатышмагыз.

МАРУЧУ. Бусагата ишлеригиз ахшы барадыла, ол себепден хунеригизни, кючюгнозю да толусунай ачыкларга заман болганды. Солуу кюнде кьауала, бир бирни аныгыламау, тойюшле чыгарга боллукдула. Ол хычуун тойюл эсе да, бир-бир шүёларыгызын бла ишчи нёгерлеригизни башха жанындан кёраллыксыз. Алай келькалды болурга ашыкмагыз: былайда сизни кьыйын болумладан чыга билиюгоз, шүёлукьга ачыкьыгыз бек керекдиле.

ТЕКЕМОЙЮЗ. Бу ыйыкда юйор бла байламлы кьыйын болумланы кетериге кеп заман, кюч да кьорарыкды. Солуу кюнде хал игиленирикди: жарык умутларыгыз - кеп, кьарууугуз да - тамам. Алай алга озган заманны осал жюгонден кьутулурга, адамла бла арада ачыкьык салырга керекди. Жулдузла уа сиз не кьыйын, анылашынмаган болумдан да чакьарыгызга ышандырадыла.

СУУКЬУЙ. Суюмекликге, урунуу байламлыкыны кючереге да аламат кезиуде. Бютонда айны 16-сындан сора хар не жаны бла ишигиз ёрге барлыкды. Алгьадан кьалган жумушларыгызы ахырына жетдиргиз эмда тамбла хар не да тап болурча не этеригизн сагышын этигиз. Солуу кюнде уа факмугузну баямларга уялмагыз, сизни жетишимле сакьлайдыла.

ЧАБАКЬЛА. Битеу ыйыккыны насып сизни жангыыздады-адамладан хурмет табарга, ахча бла кьолайыгызын игилендиргиз, саулуугузу кючлерге да жетиширисиз. Сюидюмлюгюгнозю, арада байламлыкыла кьурай билгенигизни хайыршандан жангы тенгле табарыксыз, керекли адамла бла да танышырыксыз. Алай ашыгышылы онуу этмеги, сора тырленулеге бла жангы сезимлеге итннюгюзно сизни тапсыз болумлага келтирмезча сакь болугуз.

Сиз билемисиз

Дербент кьала - ЮНЕСКО-ну тизмесинде

Дербент кьала (неда Дербент хуна) – Сасанидлени заманында кьорууланы мурат бла ишленген архитектура эсертмеди. Онбеш ёмюрно ичинде ол фарсыланы, араблыны бла монголаны тышындал чапнанладан сакьлан турганды. Бюгонлюкде аны Каспий тенгизни жанындагы кесегинден зат кьалмаганды, ол кьаллай болганын жангыз да бурунгу авторланы жазганларындал белгиледи.

Айтууга кёре, аны Александр Македонский ишлетгенди. Ол

тауланы бла тенгизни араларында кьалалары бла узун хуна эди. Тышындал адамла кирип хата эталмазда, уллу темир кьабакьларды да бар эдиле. Айтылыкь аскер башчы бу жанларында не хазна болганды, алай таурухла уа бу хунаны уллу маганасына шагьатлыкь этген шартладан дыла.

Ол юч кесекден кьуралганды: «Нарын-кьала», «Даг-бары» эмда тенгиз жагда кьалала. Биринчиси эм иги сакьланганды. Шимал жанында кьабакьла

душманны кьоркьутурча архитектура амалла хайырланьып ишленгендиле. Шахарга айланган кьыбыла кьабакьлары уа, аны байлыгын кёргюзте, ариу жасалыгында. Бу эшикле барысы да нечда болгьанларын шёндю билген кьыйынды. Бурун фарси архитектураны эм иги сакьланган эсертмесича, Дербент кьала ЮНЕСКО-ну тизмесине киргенди.

Басмагыз **ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфиа** хазыраганды.

БУШУУ

Тетууланы Мазанны жашы Шарабуддин

Шахар эстрада-духовой оркестрни жырчысы Тетууланы Мазанны жашы Шарабуддин ёлгенини юсюнден уллу бушуу этип билдиребиз.

Ол 1940 жылда 28-чи июнда Огьары Малкьарда тууганды. 1966 жылда Нальчикде музыка училищени бошоп, профессионал сахнага тышгенди. Кеп заманны Радиокомитетни солисти болуп да турганды. «Нальчик шахар округуу «Культура эм солуу паркны биригиюу» учреждениясыны

эстрада-духовой оркестринде уа 1974 жылдан бери ишлегенди. Шарабуддин Мазановични ариу ауазы бар эди, ол Кьабары-Малкьарны композиторларыны, башталаны да жырларын, романсланы да жырлаганды, кепле жаратхан эмда суюген факмулу артист болганды. Бийик профессионал усталыгы, адамлыгы ючюн да аны башха жырчылары араларында намысы жюрюгенди. Аты кьуру бизни республикада угъай, андан тышында да айтылганды.

Башчаланы эслеринде турганы кьадар адам ёлмейди. Тетууланы Шарабуддинни аты да аны факмусуна табинганланы жюреклеринде кьаллыкды.

Кьабарты-Малкьар Республиканы Культурга министрствосу, Нальчик шахар округуу жержерли администрациясы, «Культура эм солуу паркны биригиюу» учреждение Тетууланы Мазанны жашы Шарабуддини ёлгенине уллу бушуу этедиле эмда аны жууукларына бла ахуларына кьагызы сёз бердиле.

КЪЫРАЛНЫ БАШ ОРДЕНЛЕРИ

Къаллай жетишимле ючюн береди
къырал саугьаланы эм саугьаланганла
аны бла бирге не зат аладылаРоссей
Федерацияны
Жигити

Россейни эм бийик аты. Аны бла бюоплюкде минген артыкъ адам саугьаланганды. Жулдуз 21, 5 грамм алтындан этилгенди, совет саугьаны копиясыды. Белгилисича, аны бла да 12 776 адам саугьаланган эди.

Не ючюн
саугьалайдыла

Къыралны эм халкъны аллында жигитлик бла байламлы кыйыны ючюн. Жангыз да **конструктор Михаил Калашников** – кьору ючюн бегитиуге уллу кыйын салганы ючюн саугьаланганды.

Энчилик

Россейни Жигити жалаанда бир кере болурга боллукду. Алгында, Совет Союзну заманында, адам юч къат саугьаланырыкъ тыйюлдо.

Не береди

Ай сайын индексация этилген 42654 сом къошакъ тѐлеу, социальный пенсияны 415 проценти.

Россей
Федерацияны
Урунуу
Жигити

Ат Владимир Путинни башламчылыгы бла 2013 жылда къуралганды. Жулдуз 15, 25 грамм алтындан этилгенди.

Не ючюн
саугьалайдыла

Къыралны эм халкъны аллында энчи урунуу кыйыны ючюн. Кѐбюсюнде «Ата журтну аллында кыйыны ючюн» орден бла белгиленгенле.

Энчилик

Жыл сайын 1-чи майда беш адам саугьаланадыла. Арт кезиуде бу ат аталгьанланы санында – Художестволу гимнастиканы федерациясыны президенти Ирина Винер.

Не береди

Россейни жигитине тенглешдирилгенди.

Сыйлы
апостол Андрей
Первозванныйни
ордени

1698 жылда Пѐтр I къураган Россей империяны биринчи орденни. Алтын суу бла ичирилген кюмюшден этиледи.

Не ючюн
саугьалайдыла

Россейни жашнауна, демгилигине, махтауна себеплик этген жетишимлери ючюн. Орденни онбеш кавалеринден беш адам сауду: Нурсултан Назарбаев, Михаил Горбачѐв, жазычу Даниил Гранин, поэтесса Фазу Алиева, Сергей Шойгу. Александр Солженицын 1988 жылда орденни алыргьа унамагьанды.

Энчилик

Кавалерни портрети Россейни бусагьатдагы тарыхны Къырал ара музейинде салынады.

Не береди

Ай сайын къошакъ тѐлеу – 15 минг сом, социальный пенсияны 415 проценти.

«Ата
журтну аллында
кыйыны
ючюн» орден

Къыралны эм багьалы орденлеринден бири. Алтын суу бла ичирилген кюмюшден хазырланады. Орденни жулдузу кюмюшдо.

Не ючюн
саугьалайдыла

Россейни къыраллыгын кючлендириуге, социально-экономиканы айнытыугьа, илму-тинтиу ишге, культура, искусство, спортну ъсдюруге, мамырлыкьны, шѐхлукьну, халкъла аралы бирге ишлеуно бегитиуге уллу кыйын салганы ючюн.

Энчилик

Тѐрт даражасы барды: алашасы-IV, эм бийиги-I

Не береди

Даражасына кѐре: социальный пенсияны 415 башлап 330 процентге дери.

Сыйны
ордени

1935 жылда къуралган совет орденни туудугьу. Кюмюшден этилгенди.

Не ючюн
саугьалайдыла

Промышленностьда, кьурулушда, эл молкде, связьда, энергетикада, транспортда, саулукь сакьлауда, билим бериуде, культурада, илму-тинтиу ишде, кьырал жамсаут ишледе уллу жетишимлеге жетишгени ючюн.

Энчилик

Аслам берилген орденледен бири: 20 минг адамга жууукь саугьаланганды. Владимир Путинни жангыз бир россейли орденни барды – ол буду. Ол аны 1996 жылда Санкт-Петербурда ишлеген кезиунде алгьанды.

Не береди

Льготалары жокъду

Шѐхлукьну
ордени

Халкъланы шѐхлукьну совет орденни туудугьу. Орденни белгиси кюмюшден хазырланады.

Не ючюн
саугьалайдыла

Мамырлыкьны, шѐхлукьну, бирге ишлеуно, халкъланы арасында бир бирни ангылауно кючлендирирге, миллетлини культураларын байыкьландыруугьа уллу кыйын салганы ючюн.

Энчилик

Шѐхлукьну орденни бла саугьаланганланы арасында – Москва эм битеу Россейни Патриархы Кирилл. Ол аны 1988 эм 1995 жылда алгьанды.

Не береди

Льготалары жокъду.

«Комсомольская правда» газетден алынып басмаланады.

Театр

Абайланы Солтан-Бекни юсюнден оюннга чакьырабыз

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр кезиуло сезонуна жабылгьанына чакьырады. **21-чи июльда** Тѐппеланы Алимни «Учхан жулдуз» деген пьесасына кѐре салынган оюнун кѐрпозторюкдю.

Ол Шимал Кавказда биринчи профессионал жьа кьобузчу (скрипач) Абайланы Солтан-Бекни 170-жыллыгына жораланады. Аны режиссѐр Атмырзаланы

Магомѐт салгьанды, художниги Ахматланы Леуанды, музыканы автору, аны жарашдыргьан да Этчеланы Музафарды.

Спектакльге Бапыналаны Зариф, Бегийланы Зауур, Геляхланы Мурат, Бачиланы Александр, Бичиланы Хаж-Дауут, Таппасханланы Галима, Созайланы Мариям, Мамайланы Фатимат, Жабелланы Асият, Бечелланы

Людмила эм башхала кьатшыадыла.

Оюн **19 сагьатда** башланады.

Ол орус тилге кѐчюрюлюнеди.

Соруулары болгьанла бу телефон номерле бла сѐлешсинле: **47-50-40; 47-54-37**

Хош келигиз!

Газетни келир номери 21-чи июльда чыгарыкъды.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламента бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип
(баш редактору орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАКУЛАНЫ Асият
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламды информацияны эркиндиклерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагьа КъМР-ни Басма эмда асламды коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кѐре

19.00 сагьатда кьол салынады.

20.00 сагьатда кьол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ
ЧЫЪАРГЬАНЛА:

Улбашланы Мурат -
дежурный редактор;
Кетенчиланы Зулфия -
жууаплы секретары орунбасары;
Геляхланы Валентина -
(1,2,3,7,8, 11-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета
(4,5,6,9,10,12-чи бетле) -
корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 1225

РЕДАКЦИЈАНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru